

Eric Williams

# Kapitalizm ve Kölelik

*İngilizceden eviren*

Aral Tarar

\*dipnot yayınları

Bu alandaki muazzam çalışmaları genişletilebilir  
ve geliştirilebilir, ama hiçbir zaman aşılamaz olan  
Profesör Lowell Joseph Ragatz'a

# İçindekiler

Editörün Sunuşu: Global Afrika Serisi/Baş <i>Ünlü</i> .....	7
Türkçe Baskıya <i>Önsöz/Barbara L. Solom</i> .....	11
Önsöz.....	17
1 Zenci Köleliğinin Kökeni.....	21
2 Zenci Köle Ticaretinin Gelişimi.....	53
3 Britanya Ticareti ve Ticaret Üçgeni.....	79
4 Batı Hint Çıkar Grubu.....	121
5 Britanya Endüstrisi ve Ticaret Üçgeni.....	137
6 Amerikan Devrimi.....	149
7 Britanya Kapitalizminin Gelişimi 1783-1833.....	169
8 Yeni Endüstriyel Düzen.....	181
9 Britanya Kapitalizmi ve Batı Hint Adaları.....	205
10 "Ulusun Ticaretle İlgilenen Bölümü" ve Kölelik.....	225
11 "Azizler"ve Kölelik.....	235
12 Köleler ve Kölelik.....	257

13 Sonuç.	271
Notlar.	275
Kaynakça.	327

EDİTÖRÜN SUNUŞU :  
GLOBAL AFRIKA SERİSİ

*Barış Ünlü*

Dipnot Yayınları olarak 2014 yılında "Global Afrika" başlıklı bir seri başlatıyoruz. Global Afrika, Afrikalıların ve Afrika kökenlilerin yeryüzünde yaşadığı her yeri kapsayan bir coğrafyayı ifade eder. Son yıllarda özellikle siyah sosyal bilimcilerin giderek daha fazla kullandığı bu yeni kavram, siyahların modern dünya tarihinde 500 yıldır yaşadıkları ırkçılık, sömürgecilik, kölelik ve yoksulluk gibi ortak deneyim ve sorunlara odaklanır. Bu anlamda Global Afrika bir nesnellığı ifade eder. Kökenleri kapitalizmin ortaya çıkışına ve köleliğe uzanan, sonra sanayi devrimi, sömürgecilik, dünya savaşları, anti-kolonializm ve neo-kolonializmin farklı biçimlerde şekillendirdiği bir siyah dünyadır bu. Bu maddi dünyanın yanı sıra, Global Afrika aynı zamanda bir fikir ve duygu dünyasıdır. Siyahlar, hem kıtada hem de dünyanın pekçok yerinde zorla maruz bırakıldıkları zulümlere, aşağılanmalara ve yoksulluğa yüzlerce yıldır çeşitli araçlarla direnmiyorlar. Bu direniş tarihi siyahlarda ortak ve aynı zamanda radikal bir bilinç yarattı. Kaderlerinin ve deri renklerinin ortaklığı, dünyanın farklı yerlerinde yaşamış sayısız siyahı aynı hareketler, fikirler ve duygular etrafında birleştirdi. W.E.B. du Bois, C.L.R. James, Martin Luther King, Nelson Mandela, Malcolm X, Frantz Fanon ve Steve Biko gibi düşünürler/devrimciler bu fikir,

duygu ve eylem dünyasının önemli figürleridir. Bu insanlar siyasal sömürgeleştirilmenin kahramanları oldukları kadar, entelektüel ve zihinsel sömürgeleştirilmenin de kahramanlarıdır.

Dipnot Yayınları, bu yeni seriyi birlikte Global Afrika'nın hem maddi hem de fikri dünyasıyla ilgili kitaplar yayımlayacaktır. Serinin ilk kitabının *Kapitalizm ve Kölelik* olmasının birkaç nedeni var. Eric Williams bu ünlü ve etkili kitabında Global Afrika'nın ve modern dünyanın maddi kökenlerinin izini sürüyor. Kapitalist kölelikle birlikte Afrika'dan Atlantik Okyanusu'nun diğer yakasına kitleler halinde zorla götürülüp satılan siyahlar, emek güçleriyle kapitalizmin ayağa kalkmasında hayati bir rol oynadılar. Şeker, kahve ve pamuk gibi kapitalizmin gelişimi için çok önemli ürünler bedenlerine el konulan kölelerce üretildi. Afrika, Avrupa ve Amerikalılar arasında Atlantik'te organize edilen ticaret üçgeni ve bu üçgende biriken sermaye sanayi devrimini tetikledi. Bütün bunlar da sonuçta Batı'nın Doğu ve Güney karşısında üstünlük kurmasını sağladı. Ancak beyaz entelektüeller köleliğin ve ticaret üçgeninin bu önemini çok uzun bir süre görmezden geldiler. Williams gibi siyah radikaller ise çalışmalarıyla bu bilinçli ve/veya bilinçsiz körlüğü sürdürülemez hale getirdiler. Williams'm bugün hâlâ tartışılan bir diğer iddiası ise köle ticaretinin ve köleliğin feshinin fikirlerle ve duygularla değil, kapitalizmin değişen ekonomik gereklilikleriyle ilgili olduğudur. Özetlemeye çalıştığım bu düşünceler literatürde "Williams tezi" olarak geçmektedir ve bu tezle ciddi bir tartışmaya girmeden, kapitalizmin kökenleri, sanayi devriminin ortaya çıkışı ve köleliğin feshi gibi konularda yayın yapmak neredeyse imkânsızdır.

Ancak siyahlar *Kapitalizm ve Kölelikte* emek güçleriyle vardılar, direnişleriyle değil. Kapitalizmin mantığı ve gereklilikleri Williams'm kitabında tarihin temel motorudurlar. İlk baskısını 1944'te yaptığı kitabının son bölümü kölelerin direnişiyle ilgili-

dir ama bu bölüm, kitabın temel tezlerinin yarımında güçsüz duruyor (zaten bu bölüm kitabın temeli olan doktora tezinde yoktur, sonra eklenmiştir). Williams'in kitabındaki bu eksiği 2014'te yayımlayacağımız bir başka önemli eserle kapatmayı umuyoruz. Carolyn E. Fick'in tarihin ilk ve son köle devrimi olan Haiti Devrimi'yle ilgili *The Making of Haiti: The Saint Domingue Revolution from Below* adlı kitabı konuyla ilgilenenler için temel bir eser. Diğer önemli Haiti Devrimi kitapları siyah liderlere veya dönemin uluslararası konjonktürüne odaklanırken, Fick bu çalışmasında devrimin aşağıdan tarihini yazıyor. Devrimi son tahlilde başanya götüren sıradan kölelerin kararlılığı ve cesaretiydi. Siyah köleler kendi kaderlerini kendileri tayin ettiler. Fick bunu birincil kaynaklara dayanarak ikna edici bir şekilde gösteriyor.

Yine 2014 yılında, Walter Rodney'nin çığır açmış kitabı *How Europe Underdeveloped Africa* isimli eserini yayımlayacağız. Bağlımlılık ekolü ve dünya-sistemleri analiziyle önemli yakınlıklar içeren bu kitap, siyah dünyanın en önemli entelektüel eserlerindedir. Güney Afrikalı devrimci Steve Biko'nun "siyah bilinci" üzerine olan yazılanndan bir seçki de yakında yayımlanacak. Biko'yla özdeşleşen siyah bilinci kavramı Global Afrika fikrinin temellerindedir. Bu sene yayımlayacağımız bir diğer kitap ise Türkiye'de yaşayan Afrikalılar üzerine derleme bir çalışma olacak. Kitabın ana gövdesini İstanbul'daki Afrika diasporası üzerine yapılan etnografik çalışmalar oluşturuyor.

## Çeviri Üzerine Bazı Notlar

Çeviride Eric Williams'in kullandığı *negro* sözcüğünün karşılığı olarak "zenci" sözcüğünü tercih ettik. Buradaki amaç orijinal kitabın kendisine ve kitabın yayımlandığı 1940'lı yılların tarihsel bağlamına sadık kalmaktır. O zamanlar siyah (*black*) sözcüğü Global Afrika'da henüz yaygın bir şekilde kullanılmıyordu. Bu-

nun için *black power* ve benzeri hareketlerin ortaya çıktığı 1960'lı yıllan beklemek gerekecekti. Global Afrika serisinin bir amacı da zaten bu dönüşümü, yani zenciden *{negro}* siyaha *{black}* geçişi göstermektir.

Her çevirinin olduğu gibi bu çevirinin de kendine has zorlukları vardı. Bu zorlukları aşmamızda, İngilizce metindeki bazı muğlak ifadeleri anlamamızı sağlayan Jeffrey D. Howison'a ve Türkçe metni okuyup önemli yanlışları düzelten Faruk Alpkaya ve Ozan Değer'e teşekkür borçluyuz. Bu noktadan sonraki hatalar ve özensizlikler ise bizlere ait.



## T Ü R K Ç E B A S K I Y A Ö N S Ö Z

*Barbara L. Solow*

Eric Williams hakkında, onun *Kapitalizm ve Kölelik* eserini Profesör Lowell Joseph Ragatz'a ithaf ederken söylediği şu sözlerin aynısını söyleyebiliriz: "Bu alandaki muazzam çalışmaları gerüsetilebilir ve geliştirilebilir, ancak hiçbir zaman aşılamaz."

Eric Williams 1911 yılında Trinidad'ta, Port of Spain şehrinde, geniş bir ailenin en büyük çocuğu olarak dünyaya geldi. Kısıtlı bir eğitim almış olan babası kıdemsiz bir devlet memuruydu. Annesinin melez Fransızca [*French Creole*] ismi, yüksek bir sosyal statüden geldiğini gösteriyor. Baba Williams kariyerinde yükselmemiş ya da bir terfiye uygun görülmemiştir. Bunun nedeni belki ırkı, belki yetersiz eğitimi, belki bağımsızlığa olan tutkusu, belki de üçü birdendi.

Kolonyal Trinidad'ın ırkçı atmosferine rağmen, Eric Williams Britanya İmparatorluğuna ait bir sömürgeye doğduğu için şanslı sayılırdı. Erken yaşta kendini gösteren entelektüel gelişimi çok geçmeden fark edildi ve on bir yaşına geldiğinde, isminden de anlaşılacağı üzere amacı öğrencilerine güçlü bir İngiliz eğitimi sunmak olan Queens Royal College'da bursla okuma imkânı kazandı. Üstün akademik başarısını Queens'te de sürdürdü ve 1931 yılında Oxford'a burslu olarak kabul edildi. Babasının doktor olması yönündeki isteğini geri çevirerek tarih okumaya karar vermişti.

Oxford'a geldiğinde Trinidad'tan aşına olduğu ırkçı atmosferin aynısıyla karşılaştı. Irkçı yaklaşımlar bilhassa Oxford tarihçilerinin kölelik çalışmalarına nüfuz etmişti. Kölelik kurumunun kökeninin, siyahların ırklarından ötürü daha aşağı nitelikte olmalarıyla ve beyazların çalışmakta zorluk çektikleri tropik iklimlerde çalışmalarına olanak veren fiziksel özellikleriyle ilişkili olduğu düşünülüyordu. Britanya köledliğinin sona ermesi, Britanya köle ticaretinin feshedilmesi ve Britanya Baü Hint Adaları sömürgelerinin bağımsızlıklarına kavuşmalarıysa insancıl düşüncenin cömert bir eylemi ve Britanya halkının asil bir hediyesi olarak algılanıyordu. Eric Williams'in daha sonra *Kapitalizm ve Kölelik* eserine dönüşecek olan fikirleri işte bu egemen geleneğe karşı geliştirildi.